
DEBIUTY

Tomasz Kosicki*

Odpowiedzialność karna za przestępstwa kłusownicze w świetle przepisów Ustawy – prawo łowieckie

Streszczenie: Rozwój cywilizacyjny oraz ekspansywna działalność człowieka istotnie wpłynęła na środowisko naturalne. W konsekwencji doprowadziło to do zachwiania równowagi w świecie zwierząt, które same pomiędzy sobą nie są w stanie regulować stanu populacji. Konieczna jest zatem ingerencja człowieka (myśliwego), który na podstawie odpowiednich zezwoleń, w trakcie wykonywania polowania, jest uprawniony do redukcji nadmiaru zwierzyny. Niestety, łowiectwo, tak jak inne sfery działania człowieka, nie jest wolne od zjawisk patologicznych i wysoce nieetycznych. Przykładem może być tutaj kłusownictwo, które na gruncie aktualnego stanu prawnego podlega odpowiedzialności karnej. Celem referatu jest scharakteryzowanie odpowiedzialności karnej za przestępstwa kłusownicze na gruncie ustawy z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r., poz. 1226 z późn. zm.). Mając jednak na uwadze, że odpowiedzialność karna ma charakter *ultima ratio*, zasygnalizowano szereg innych działań (zwłaszcza tych o charakterze edukacyjnym), które mogą wpłynąć na zwiększanie świadomości na temat negatywnych skutków kłusownictwa wśród myśliwych oraz społeczeństwa. Zwrócono również uwagę na istotną rolę kół łowieckich w tym zakresie. Rozważania w pracy oparto na literaturze przedmiotu z zakresu prawa łowieckiego, prawa ochrony środowiska oraz prawa karnego.

Słowa kluczowe: kłusownictwo, ustawa – Prawo łowieckie, odpowiedzialność karna, łowiectwo, myślistwo.

Criminal liability for crimes poaching of the hunting law act

Summary: The civilization development and expansive activity of a man have highly influenced the natural environment. As a consequence of such procedures the disturbance of balance in animals' world has appeared so that the animals cannot regulate the population quantity any more. The human interference of hunter is in this case indispensable. On the basis of appropriate authorizations he is entitled to reduce the excess of specimen by hunting. Unfortunately, hunting, as well as other human proceedings, is not free from pathological and extremely immoral phenomena. Poaching may be an example of such action which recently

* Mgr Tomasz Kosicki, student Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy.

is subject to criminal liability. The aim of the report is to characterize the criminal liability for poaching on the basis of the act from 13th October 1995 – Hunting Law Act (consolidated text Journal of Laws from 2013, item 1226 with further amendments). Taking into account the character of criminal liability which is *ultima ratio*, the variety of other procedures was emphasized (especially these of educational character) that can have the direct influence on the awareness acquisition concerning the negative effects of poaching amongst hunters and society. The attention was also paid to the significant role of hunters associations in this scope. The deliberations in paperwork were based on subject literature about hunting law, environmental protection law and criminal law.

Key words: poaching, Hunting Law Act, criminal liability, hunting, shooting.

1. Wprowadzenie

Rozwój cywilizacyjny oraz ekspansywna działalność człowieka istotnie wpłynęła na środowisko naturalne. W konsekwencji doprowadziło to do zachwiania równowagi w świecie zwierząt, które same pomiędzy sobą nie są w stanie regulować stanu populacji¹. Konieczna jest zatem ingerencja człowieka (myśliwego), który na podstawie odpowiednich zezwoleń, w trakcie wykonywania polowania, jest uprawniony do redukcji nadmiaru zwierzyny. Niestety, łowiectwo i wchodzące w jego skład myślistwo, tak jak inne sfery działalności człowieka, nie jest wolne od zjawisk patologicznych i nieetycznych. Przykładem może być tutaj kłusownictwo, które na gruncie aktualnego stanu prawnego podlega odpowiedzialności karnej.

Celem referatu jest scharakteryzowanie odpowiedzialności karnej za przestępstwa kłusownicze na gruncie ustawy z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie². Mając jednak na uwadze, że odpowiedzialność karna ma charakter *ultima ratio*, zasygnalizowano także inne działania (zwłaszcza te o charakterze edukacyjnym), które mogą wpłynąć na zwiększanie świadomości o negatywnych skutkach kłusownictwa wśród myśliwych oraz społeczeństwa. Wskazano również uwagę na istotną rolę kół łowieckich w tym zakresie oraz organów administracji bezpieczeństwa i porządku publicznego.

W artykule omówiono tylko na odpowiedzialność karną za przestępstwa kłusownicze popełnione na lądzie, a zatem przedmiotem rozważań nie było kłusownictwo rybackie³.

¹ W piśmiennictwie wskazuje się przede wszystkim na wytepienie naturalnych drapieżników takich jak lisy czy kuny leśne itp.; zob. szerzej M. Micińska-Bojarek, *Gospodarka łowiecka jako przesłanka uzasadniająca polowanie na ptaki w świetle pryncypiów systemu prawnej ochrony zwierząt*, „Przegląd Prawa Ochrony Środowiska” 2013, nr 1, s. 75.

² Tekst jedn. Dz.U. z 2013 r., poz. 1226 z późn. zm.; dalej: pr.łow. lub prawo łowieckie.

³ Por. szerzej na ten temat W. Radecki, *Ocena prawna kłusownictwa rybackiego*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 9, s. 5 i n.; tenże, *Przestępstwa kłusownictwa w kodeksach Karnych Polski, Czech i Słowacji*, „Ius Novum” 2010, nr 4, s. 17 i n.; tenże, *Ustawa o rybactwie śródlądowym. Komentarz*, Warszawa 2005, M. Gabriel-Węglowski, *Przestępstwa przeciwko humanitarnej ochronie zwierząt*,

2. Łowiectwo i gospodarka łowiecka w polskim prawie łowieckim

Analiza poszczególnych typów przestępstw kłusowniczych musi być poprzedzona uwagami o charakterze ogólnym. W pierwszej kolejności, należy wyjaśnić istotne dla dalszego toku wywodu terminy tj. łowiectwo i gospodarka łowiecka. Słownik Języka Polskiego PWN definiuje łowiectwo jako „całokształt spraw związanych z łowieniem, hodowlą i ochroną zwierzy; myślistwo”⁴. Nie można się zatem dziwić, jak pisze R. Paczuski, że dla wielu tak lakoniczne ujęcie terminu „łowiectwo” stanowi synonim „polowania”⁵.

Artykuł 1 pr.łow. stanowi, że łowiectwo, jako element ochrony środowiska przyrodniczego, w rozumieniu ustawy oznacza ochronę zwierząt łownych (zwierzyny) i gospodarowanie ich zasobami w zgodzie z zasadami ekologii oraz zasadami racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej i rybackiej. Listę gatunków, które zaliczamy do zwierzyny łownej określono w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 11 marca 2005 r. w sprawie ustalenia listy gatunków zwierząt łownych⁶. Rozporządzenie zalicza do zwierząt łownych zwierzynę grubą (łoś, jelen ślachećny, jelen sika, daniel, sarna, dzik, muflon) oraz zwierzynę drobną (lis, jenot, borsuk, kuna leśna, kuna domowa, norka amerykańska, tchórz zwyczajny, szop praczy, piżmak, zając szarak, dziki królik, jarząbek, bażant, kuropatwa, gęś gęga-wa, gęś zbożowa, gęś białoczelna, krzyżówka, cyraneczka, głowienka, czernica, gołąb grzywacz, słonka, łyska).

Zwierzyna łowna w stanie wolnym na gruncie obowiązującego ustawodawstwa stanowi dobro ogólnonarodowe, będące własnością Skarbu Państwa (art. 3 pr.łow.). Ustawa Prawo łowieckie reguluje zatem przede wszystkim status własnościowy tych zwierząt⁷.

Do głównych celów łowiectwa w Polsce zalicza się:

- ochronę, zachowanie różnorodności i gospodarowanie populacjami zwierząt łownych,
- ochronę i kształtowanie środowiska przyrodniczego na rzecz poprawy warunków bytowania zwierzyny,

Toruń 2008, s. 134 i n.; A. Furdyna, W. Koźmiński, E. Leś, *Monitoring pracy państwowej Straży Rybackiej w województwie zachodniopomorskim w aspekcie zwalczania kłusownictwa. Raport za lata 2009–2011*, Stepnica 2013.

⁴ Słownik Języka Polskiego PWN <http://sjp.pwn.pl/szukaj/lowiectwo> [4.11.2013].

⁵ R. Paczuski, *Prawo ochrony środowiska*, Bydgoszcz 2000, s. 253.

⁶ Dz.U. z 2005 r. Nr 45, poz. 433.

⁷ M. Micińska-Bojarek, dz. cyt., s. 73. Kwestia ta ma znaczenie zwłaszcza w sytuacji wyrządzenia szkód przez zwierzynę łowną. Zob szerzej np. R. Stec, *Uprawianie łowiectwa i prowadzenie gospodarki łowieckiej. Uwarunkowania administracyjnoprawne, cywilnoprawne i organizacyjne*, Warszawa 2012, s. 123 i n.. Por. K. Piernik-Wierzbowska, *Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez zwierzęta wolno żyjące w świetle obowiązujących regulacji prawnych i orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego*, „Przegląd Prawa Ochrony Środowiska” 2013, nr 3, s. 71 i n.; wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 3 lipca 2013 r. (P 49/11) nr 73/6/A/2013 (Dz.U. z 2013 r., poz. 842).

- uzyskiwanie możliwie wysokiej kondycji osobniczej i jakości trofeów oraz właściwej liczebności populacji poszczególnych gatunków zwierzyny przy zachowaniu równowagi środowiska przyrodniczego,
- spełnianie potrzeb społecznych w zakresie uprawiania myślistwa, kultywowania tradycji oraz krzewienia etyki i kultury łowieckiej (art. 3 pkt 1–4 pr.łow.).

Z treści wskazanych wyżej przepisów, jak stwierdził W. Radecki, ustawodawca zastosował wyraźnie widoczną hierarchię celów łowiectwa, który na pierwszy plan nie wysuwa polowania, ale ochronę i kształtowanie środowiska przyrodniczego⁸. Z kolei R. Paczuski wywodzi, że „łowiectwo obejmuje swym zakresem trzy ściśle powiązane ze sobą elementy: 1) ochronny – zachowanie populacji dzikich zwierząt łownych i zapewnienie im warunków prawidłowego rozwoju; 2) gospodarczy, który polega na racjonalnym gospodarowaniu zwierzętami łownymi przy stosowaniu odpowiednich zabiegów hodowlanych i ochronnych, reglamentacji polowań i zmniejszaniu lub rekompensowaniu szkód wyrządzonych w spodarce rolnej i leśnej; 3) społeczny – zaspokajanie (spełnianie) potrzeb społecznych w zakresie uprawiania myślistwa, związanego z kultywowaniem tradycji oraz krzewieniem etyki i kultury łowieckiej (art. 3 pkt 4 pr.łow.)”⁹.

Gospodarka łowiecka oznacza działalność w zakresie ochrony, hodowli i pozyskiwania zwierzyny. Ma ona charakter długoterminowy i prowadzona jest w oparciu o roczne plany łowieckie i wieloletnie plany hodowlane, które określają przepisy rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 13 listopada 2007 r. w sprawie rocznych planów łowieckich i wieloletnich łowieckich planów hodowlanych¹⁰. Roczny plan łowiecki to dokument sporządzany przez dzierżawców i zarządców obwodów łowieckich na okres od 1 kwietnia do 31 marca. Podlega zatwierdzeniu przez właściwego nadleśniczego lub dyrektora regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych (dla obwodów wyłączonych z wydzierżawienia). Zawiera m.in. informacje o liczebność zwierząt łownych (z wyłączeniem migrujących) w obwodzie łowieckim oraz liczbie zwierząt planowanych do odstrzału¹¹.

Natomiast wieloletni łowiecki plan hodowlany jest to dokument opisujący stan aktualny populacji zwierząt łownych w rejonie hodowlanym oraz stan docelowy. Opracowywany przez dyrektora regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych w uzgodnieniu z zarządem okręgowym PZŁ oraz marszałkiem województwa na okres dziesięcioletni¹².

⁸ W. Radecki, *Prawo łowieckie. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 62. Autor ten dodaje także w toku wywodu, że „nieporozumieniem jest stawiany niekiedy zarzut, że podstawowy cel łowiectwa – wykonywanie polowania – staje się w zasadzie nieegzekwowalne, a w tym aspekcie art. 3 [pr.łow. – przyp. T.K.] brzmi po prostu pokrętnie i śmiesznie. Postawienie takiego zarzutu dowodzi albo złej woli, albo niezrozumienia a co chodzi w łowiectwie, trudno bowiem nie zauważyć wykonywania w pkt. 3 art. 3 Prawa łowieckiego”.

⁹ R. Paczuski, dz. cyt., s. 256.

¹⁰ Dz.U. z 2013 r., poz. 95.

¹¹ <http://www.encyklopedialesna.pl/hasla/index/7243> [5.04.2014].

¹² <http://www.encyklopedialesna.pl/hasla/index/7309> [5.04.2014].

Podstawową metodą pozyskiwania zwierzyny łownej jest polowanie. W świetle art. 4 ust. 2 pr.łow. polowanie oznacza:

- tropienie, strzelanie z myśliwskiej broni palnej, łowienie sposobami dozwolonymi zwierzyny żywej,
- łowienie zwierzyny przy pomocy ptaków łowczych za zgodą ministra właściwego do spraw środowiska – zmierzające do wejścia w jej posiadanie (sokolnictwo).

Łowiectwa nie należy traktować jako synonimu myślistwa. Pomiędzy tymi dwoma pojęciami zachodzi stosunek nadrzędności i podrzędności. Zauważyć należy, że „[...] każda forma myślistwa jest łowiectwem, ale nie każda forma łowiectwa jest myślistwem”¹³. Dokarmianie zwierząt przez myśliwych i innych czynności związanych z prowadzeniem gospodarki łowieckiej, co oczywiście i bez sprzeczne nie można zaliczyć do myślistwa, a do łowiectwa.

3. Pojęcie kłusownictwa i analiza przestępstw kłusowniczych

Jak wskazano na wstępie, praktycznie w każdej sferze działań człowieka spotykamy się z zachowaniami o charakterze nieetycznym. Niewątpliwie do takich działań należy kłusownictwo. Do głównych jego przyczyn zaliczyć można między innymi zubożenie osób lokalnej społeczności, która z powodu swojej złej sytuacji materialnej pozyskuje pożywienie w celu przeżycia oraz chęć zarobku¹⁴. Tajemnicą również nie jest, że wiele osób poluje dla sportu, a ich celem nie jest pozyskanie pożywienia czy trofeów, tylko chęć związana z przeżyciami i emocjami, któremu temu towarzyszą¹⁵. Zdają sobie w większości wszak sprawę, że dopuszczają się czynów karalnych, nieakceptowanych z punktu widzenia społeczeństwa oraz zasad humanitarnej ochrony zwierząt.

Definicję legalną kłusownictwa zawiera art. 4 ust. 3 prawa łowieckiego, która opiera się ona na potocznym rozumieniu tego zjawiska¹⁶. Ustawodawca zaakcentował, że kłusownictwo jest pojęciem o charakterze czynnościowym, a nie skutkowym¹⁷, bowiem „są to działania dopiero zmierzające do wejścia w posiadanie zwierzyny, a samo wejście w jej posiadanie jest następstwem kłusownictwa, a nie jego istotą”¹⁸. Kłusownikiem w rozumieniu przepisów prawa łowieckiego może być zarówno członek Polskiego Związku Łowieckiego (PZŁ),

¹³ W. Radecki, *Prawo łowieckie w Polsce, Czechach i Słowacji*, Wrocław 2011, s. 107.

¹⁴ Zob. szerzej T. Pasternak, *Dziczyzna na polskim stole – czy wiemy skąd pochodzi? (rzecz o kłusownictwie)*, [w:] W. Pływaczewski, R. Płocki (red.), *Nielegalny rynek żywności. Skala zjawiska i możliwości przeciwdziałania*, Szczytno 2013, s. 74.

¹⁵ Tamże, s. 74.

¹⁶ W. Radecki, *Prawo łowieckie. Komentarz...*, dz. cyt., s. 65.

¹⁷ Tamże, s. 65.

¹⁸ Tamże.

który posiada prawo do wykonywania polowania i polujący z naruszeniem zasad prowadzenia polowania oraz osoba w tym związku niestowarzyszona¹⁹.

Przestępstwa kłusownictwa uregulowane w prawie łowieckim (art. 53) zaliczane są przez niektórych przedstawicieli doktryny do prawa karnego środowiska²⁰. W. Radecki wskazuje, że „społeczna szkodliwość [...] czynów [z art. 53 pr.łow. – przyp. T.K.] polega na tym, że:

- mogą prowadzić do nadmiernego pozyskania zwierzyny (pkt 1 i 2),
- mogą wyrządzić olbrzymie szkody ze względu na podejmowanie ich w okresie rozrodu i wychowu młodych (pkt 3),
- podejmowanie przez osoby nieuprawnione (pkt 4 i 6),
- budzą także odrazę ze względów moralnych (pkt 5)”²¹.

3.1. Polowanie na wybrzeżu morskim (art. 53 pkt 1)

W art. 53 pkt 1 pr.łow. ustawodawca penalizuje polowanie na wybrzeżu morskim na przelotne ptactwo łowne w pasie 3000 metrów od brzegu w głąb morza lub 5000 metrów w głąb lądu. Przestępstwo z cytowanego wyżej przepisu ma charakter formalny, a to oznacza, że sprawca odpowiada już za sam fakt polowania, a nie za wejście w posiadanie zwierzyny w wyniku polowania²². Wskazuje już samo użycie przez ustawodawcę zwrotu „poluje”.

3.2. Polowanie z chartami lub ich mieszańcami (art. 53 pkt 2)

Kolejnym przestępstwem, które zaliczyć można do przestępstw kłusowniczych jest polowanie przy użyciu chartów lub ich mieszańców, stypizowane w art. 53 pkt 2 pr.łow., bowiem ich wykorzystywanie prowadzi do nadmiernego pozyskania zwierzyny łownej²³. Podkreślić należy, że może tutaj chodzić także o polowanie przy użyciu jednego charta lub jednego jego mieszańca, co potwierdza orzecznictwo Sądu Najwyższego²⁴. Nienależy jednak utożsamiać przestępstwa z art. 53 pkt 2 z przestępstwem z art. 52 pkt 4 pr.łow., bowiem w tym drugim przypadku sprawca ponosi odpowiedzialność karną za prowadzenie hodowli chartów bez wymaganego prawem zezwolenia.

¹⁹ Tamże, s. 66.

²⁰ Por. W. Radecki, *Polskie prawo karne środowiska – próba spojrzenia syntetycznego*, „Ius Novum” 2009, nr 1, s. 70 i n; J. Sobczak, *Ochrona zwierząt w prawie karnym*, [w:] T. Gardocka, A. Gruszczyńska (red.), *Status zwierzęcia. Zagadnienia filozoficzne i prawne*, Toruń 2012.

²¹ W. Radecki, *Prawo łowieckie. Komentarz...*, dz. cyt., s. 336.

²² Tamże, s. 337.

²³ Tamże.

²⁴ Uchwała Sądu najwyższego z dnia 21 listopada 2011 r. (I KZP 26/01), „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa” 2002, nr 1–2, poz. 4, cyt. za: R. Stec, [w:] B. Rakoczy, R. Stec, A. Woźniak, *Prawo łowieckie. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 513.

Hodowla chartów lub ich utrzymywanie jest w prawie polskim zaliczyć należy do działalności reglamentowanej. Oznacza to, że aby móc ją prowadzić należy uzyskać przewidziane prawem odpowiednie zezwolenia, które wydaje starosta właściwy ze względu na miejsce prowadzenia ich hodowli lub utrzymania, na wniosek osoby zamierzającej prowadzić taką hodowlę lub utrzymywać takiego psa (art. 10 ust. 1 pr.łow.). Zezwolenia starosty przybiera postać decyzji administracyjnej, która kończy postępowanie administracyjne w sprawie.

3.3. Polowanie w czasie ochronnym (art. 53 pkt 3)

W art. 53 pkt 3 pr.łow. odpowiedzialności karnej podlega polowanie na zwierzynę łowną w czasie (okresie) ochronnym. Czas ochronny, jak wywodzi W. Radecki, „[...] oznacza czas nieobjęty okresem polowań na zwierzęta łowne”²⁵. Okresy polowań na zwierzęta łowne określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 marca 2005 r. w sprawie określenia okresów polowań na zwierzęta łowne²⁶. Warto odnotować, że w literaturze przedmiotu zauważa się, że przepis omawianego artykułu ma na celu ochronę zwierzyny łownej przed niehumanitarnym traktowaniem, a do przyjęcia takiego wniosku skłania wykładniach treść art. 1 i 3 pkt 1 ustawy – Prawo łowieckie²⁷.

Czas ochronny w uzasadnionych przypadkach może zostać przedłużony przez sejmik województwa po zasięgnięciu opinii PZŁ i Regionalnego Dyrektora Lasów Państwowych (art. 44 ust. 2 pr.łow.). Zatem polowanie w trakcie trwania przedłużonego okresu ochronnego skutkować będzie wyczerpaniem znamion przestępstwa określonego w art. 53 pkt 3 pr.łow. Do skuteczności obowiązywania tego zapisu konieczne jest jednak odpowiednie ogłoszenie aktu prawa miejscowego w wojewódzkim dzienniku urzędowym²⁸.

Ponadto minister właściwy do spraw środowiska na podstawie art. 44 ust. 3 pr.łow. może, po zasięgnięciu opinii Państwowej Rady Ochrony Przyrody²⁹, zezwolić na dokonanie odstrzału lub odłowu zwierzyny dla różnych celów. Zezwolenie to jest okolicznością wyłączającą bezprawność polowania w trakcie trwania okresu ochronnego na zwierzynę łowną, a zatem osoba dokonująca odstrzału lub odłowu nie będzie wypełniała znamion przestępstwa z art. 53 pkt 3 prawa łowieckiego³⁰.

²⁵ Tamże, s. 338.

²⁶ Dz.U. Nr 48, poz. 459 ze zm.

²⁷ R. Stec, dz. cyt., s. 522–523.

²⁸ W. Radecki, *Prawo łowieckie. Komentarz...*, dz. cyt., s. 338.

²⁹ Państwowa Rada Ochrony Przyrody jest organem doradczym ministra właściwego do spraw środowiska, działającym na podstawie art. 96 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jedn. Dz.U. z 2009 r., Nr 151, poz. 1220 ze zm.). Członków Rady na 5-letnią kadencję powołuje minister w formie zarządzenia. Zob. więcej http://www.mos.gov.pl/artyku/365_organy_doradcze/66_prop.html [5.12.2013]. Por. K. Gruszecki, *Ustawa o ochronie przyrody. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 564 i n.

³⁰ W. Radecki, *Prawo łowieckie. Komentarz...*, dz. cyt., s. 338.

3.4. Polowanie bez uprawnień (art. 53 pkt 4)

Zgodnie z art. 42 ust. 1 pr.łow. polowanie może być wykonywane przez członków Polskiego Związku Łowieckiego lub cudzoziemców za zgodą dzierżawcy lub zarządcy obwodu łowieckiego. Podczas polowania uprawniony do jego wykonywania powinien posiadać:

- ważną legitymację członkowską PZŁ (nie dotyczy cudzoziemców),
- pozwolenie na posiadanie broni myśliwskiej lub inny dokument uprawniający do jej posiadania.

Ponadto do wykonywania polowania indywidualnego wymagane jest także pisemne upoważnienie wydane przez dzierżawcę lub zarządcę obwodu łowieckiego, potocznie zwane „odstrzałem”³¹. Ponadto prawo łowieckie wprowadza także trzy rodzaje uprawnień do wykonywania polowania, które mogą świadczyć o jego legalności:

- podstawowe – uprawniające do odstrzału zwierząt łownych, z wyjątkiem samców zwierzyny płowej,
- selekcyjerskie – uprawniające do odstrzału wszystkich zwierząt łownych,
- sokolnicze – uprawniające do łowienia zwierzyny przy pomocy ptaków łowczych.

Przestępstwo z art. 53 pkt 4 pr.łow. jest występkiem i ma charakter formalny, a to oznacza, że nie jest konieczne faktyczne wejście w posiadanie zwierzyny³². Hipotetyczna sytuacja może mieć miejsce wtedy, gdy osoba uprawniona do wykonywania polowania, posiadająca uprawnienia podstawowe będzie starała się pozyskać samca zwierzyny łownej płowej. Nie posiadając uprawnień selekcyjerskich będzie wypełniała znamiona z cytowanego przepisu, a tym samym będzie podlegała odpowiedzialności karnej.

3.5. Wchodzenie w posiadanie zwierzyny za pomocą zakazanych środków (art. 53 pkt 5)

Artykuł 53 pkt 5 pr.łow., które R. Stec opisuje jako „drugie z przestępstw o humanitarnym *ratio legis* [...]”³³, traktuje o najgroźniejszych rodzajach kłusownictwa, do których możemy zaliczyć między innymi wnykarstwo. Polega ono na wchodzeniu w posiadanie zwierzyny za pomocą broni i amunicji innej niż myśliwska, środków i materiałów wybuchowych, trucizn, karmy o właściwościach odurzających, sztucznego światła, lepów, wnyków, żelaz, dołów, samostrzałów lub rozkopywania nor i innych niedozwolonych środków. Ten sposób nielegalnego pozyskania zwierzyny prowadzi do jej „masowego wyniszczania [...], a także do

³¹ Szerzej na temat prawa do wykonywania polowania zob. M. Kościelniak-Marszał, *Prawo do wykonywania polowania*, cz. I, „Brać Łowiecka” 2008, nr 9 oraz cz. II, „Brać Łowiecka” 2008, nr 10.

³² E. Oborski, *Polowanie bez upoważnienia*, „Brać Łowiecka” 2010, nr 9, s. 70.

³³ R. Stec, [w:] B. Rakoczy, R. Stec, A. Woźniak, dz. cyt., s. 528.

stosowania środków powodujących cierpienie zwierząt, budzących zdecydowany sprzeciw ze względów humanitarnych³⁴.

Stosowanie tego przepisu w praktyce może być wysoce utrudnione z uwagi na to, że mamy tutaj do czynienia z przestępstwem o charakterze materialnym, na co wskazuje użycie przez ustawodawcę sformułowania „wchodzi w posiadanie zwierzyny”. Podzielić należy zatem pogląd reprezentowany przez R. Steca, który stwierdza, że sam fakt zastawienia pułapek na zwierzynę, wnyków i innych tego typu urządzeń przez kłusownika nie wyczerpuje znamion przestępstwa z art. 53 pkt 5 pr.łow.³⁵, które zakwalifikować można jedynie jako usiłowanie jego dokonania. Wyczerpanie znamion miałyby miejsce dopiero w przypadku ewentualnego ujęcia sprawcy „na gorącym uczynku”. Na uwagę zasługuje również zaproponowany przez tego Autora postulat *de lege ferenda* zmierzający do zastąpienia znamienia „wchodzi w posiadanie zwierzyny” znamieniem „zmierza do wejścia w posiadanie w posiadanie zwierzyny”³⁶.

3.6. Wchodzenie w posiadanie zwierzyny przez nieuprawnionego (art. 53 pkt 6)

Artykuł 53 pkt 6 prawa łowieckiego penalizuje, jak zauważa W. Radecki, wchodzenie w posiadanie zwierzyny przez osobę nieuprawnioną do wykonywania polowania przy pomocy ptaka łowczego, którego sam nieuprawniony wyszkolił, „gołymi rękami”³⁷ lub poprzez zabranie z lasu nowo narodzonego zwierzęcia łownego, od którego odeszła matka w poszukiwaniu pokarmu. Wyczerpanie znamion tego przestępstwa będzie miało także miejsce w sytuacji użycia psów w celu pozyskania zwierzyny łownej przez nieuprawnionego do wykonywania polowania. Przestępstwo to ma charakter materialny, a jego dokonanie następuje dopiero w momencie wejścia nieuprawnionego w posiadanie zwierzyny³⁸.

3.7. Sankcje karne

Za przestępstwa kłusownicze z art. 53 pr.łow. ustawodawca przewiduje tylko jedną karę dla wszystkich typów czynów zabronionych tj. karę pozbawienia wolności od jednego miesiąca do 5 lat. Zauważyć należy za W. Radeckim, że za przestępstwa określone w art. 53 pkt 1–4 sprawca odpowiadać będzie zawsze za dokonanie czynu zabronionego. Są to bowiem przestępstwa formalne i o realizacji znamion typu czynu zabronionego decyduje sama czynność (np. polowanie w czasie ochronnym czy polowanie na wybrzeżu morskim), a prze-

³⁴ W. Radecki, *Prawo łowieckie. Komentarz...*, dz. cyt., s. 344.

³⁵ R. Stec, [w:] B. Rakoczy, R. Stec, A. Woźniak, dz. cyt., s. 530.

³⁶ Tamże, s. 530.

³⁷ Autor podaje tutaj jako przykład wyciągnięcie młodego lisa z nory – Tamże, s. 348.

³⁸ Tamże, s. 348.

jawiać się ona może działaniem lub zaniechaniem³⁹. Ustawodawca nie uzależnia w art. 53 pkt 1–4 realizacji znamion opisanych typów czynów zabronionych od wystąpienia skutku w postaci wejścia w posiadanie zwierzyny⁴⁰. Odmiennie natomiast w przypadku przestępstw z art. 53 pkt 5 i 6, gdzie podmiot odpowiadać będzie za dokonanie w razie wejścia w posiadanie zwierzyny, a za usiłowanie jeśli tego nie osiągnie⁴¹. W tym przypadku mamy zatem do czynienia z przestępstwami materialnymi (skutkowymi), gdyż ustawodawca uzależnia wypełnienie znamion typu czynu zabronionego od wystąpienia skutku (zmiany w świecie zewnętrznym)⁴². Wysokość kary w przypadku przestępstw materialnych w prawie łowieckim wymierzana jest po uwzględnieniu wartości pozyskanego zwierzęcia jako całości, a nie jego poszczególnych elementów (poroża itp.). Mierniki wartości zawierają przepisy rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 21 czerwca 2005 r. w sprawie zwierzyny bezprawnie pozyskanej⁴³, które wydane zostało na podstawie upoważnienia z art. 15 ust. 2 i 4 prawa łowieckiego. W razie skazania za czyny wymienione w art. 53 pr.łow., sąd może, ale nie musi, orzec przepadek broni, pojazdów, narzędzi i psów, przy użyciu których dokonane zostało przestępstwo, a także przepadek trofeów, tusz zwierzyny i ich części. Środek ten ma zatem charakter fakultatywny. Orzeczenie o przepadku może dotyczyć również przedmiotów nie stanowiących własności sprawcy. Powinno ono być jednak współmierne do popełnionego czynu⁴⁴.

4. Zakończenie

Przeprowadzona analiza przestępstw kłusowniczych uregulowanych w przepisach ustawy – Prawo łowieckie wykazała, że ustawodawca wyodrębnił spośród nich przestępstwa o charakterze formalnym i materialnym. W pierwszym przypadku o realizacji znamion typu czynu zabronionego decydować będzie już sama czynność np. polowanie w czasie ochronnym czy polowanie na wybrzeżu morskim. Bez znaczenia jest tutaj fakt, czy sprawca wszedł w posiadanie zwierzyny w wyniku swoich działań, czy też nie.

³⁹ W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Kraków 2010, s. 192; A. Grześkowiak (red.), *Prawo karne*, Warszawa 2011, s. 115–116.

⁴⁰ W doktrynie de lege ferenda postuluje się zastąpienie znamienia „wejście w posiadanie zwierzyny” znamieniem „zmierza do wejścia w posiadanie zwierzyny” – tak M. Gabriel-Węglowski, dz. cyt., s. 132. Zdaniem Autora takie ujęcie znamienia lepiej korespondowałoby z definicją kłusownictwa z art. 4 ust. 3 prawa łowieckiego. Dodaje On jednak, że „[...] taka zmiana prowadziła by do pewnych kłopotów interpretacyjnych związanych z odróżnieniem stadium usiłowania »zmierzenia do wejścia w posiadanie zwierzyny« od dokonania »zmierzenia do wejścia w posiadanie zwierzyny«” (tamże, s. 132, przypis 112).

⁴¹ W. Radecki, *Prawo łowieckie w Polsce, Czechach i Słowacji...*, dz. cyt., s. 245.

⁴² W. Wróbel, A. Zoll, dz. cyt., s. 192; A. Grześkowiak (red.), dz. cyt., s. 115.

⁴³ Dz.U. z 2005 r. Nr 116, poz. 981.

⁴⁴ R. Stec, [w:] B. Rakoczy, R. Stec, A. Woźniak, dz. cyt., s. 533.

Natomiast, jeżeli o chodzi o przestępstwa kłusownicze o charakterze materialnym, sprawca czynu zabronionego będzie odpowiadał wtedy, gdy jego działanie lub zaniechanie wywoła zmiany w świecie zewnętrznym, które polegać będą na pozyskaniu zwierzyny (skutek tego działania). Zatem, jak już wskazywano wyżej, nie będzie można mówić o wypełnieniu znamion przestępstwa, gdy ujęto człowieka na rozkładaniu wnyków, a nie na zabraniu zwierzyny z miejsca, w którym zostały one rozłożone.

Nie wszystkie przeanalizowane przepisy, jak się wydaje, są do końca skutecznym instrumentem zwalczania kłusownictwa. Przede wszystkim poważy wątpliwości budzi art. 53 pkt 5 pr.łow. W pracy wskazano, że przepis ten, którego *ratio legis* jest ochrona zwierząt przed niehumanitarnym traktowaniem, traktuje o najgroźniejszych formach kłusownictwa (np. wnykarstwo) powodujących u nich ogromny ból i długotrwałe cierpienie. W praktyce jednak ujęcie sprawcy na bezprawnym pozyskaniu zwierzyny łownej polegającym np. na wyciągnięciu jej z zacisku wnyków jest niezwykle trudne, bardzo często niemożliwe. Prowadzi to do sytuacji, że wielu, jeśli nie większość kłusowników, pozostaje bezkarna. W literaturze przedmiotu na przyczynę tego stanu rzeczy wskazuje się przede wszystkim użycie przez ustawodawcę w powyższym przepisie znamienia „wchodzi w posiadanie zwierzyny”. Dlatego za R. Stecem postulować należy *de lege ferenda* przeformułowanie tego znamienia na znamię „zmierza do wejścia w posiadanie zwierzyny”⁴⁵. Zmiana charakteru tego przestępstwa z materialnego na formalny, a zatem nie uzależnienie odpowiedzialności karnej od skutku w postaci wejścia w posiadanie zwierzyny gwarantuje zdecydowanie większą skuteczność w eliminowaniu kłusownictwa. Uważam, że zmiana ta istotnie wpłynęłaby także na świadomość osób kłusujących, które mogłyby zaniechać swoich działań w obawie przed surowymi sankcjami już za samą podejmowaną przez nich czynność.

Duże nadzieje pokładać należałoby również w Państwowej Straży Łowieckiej (PSŁ)⁴⁶, która jako formacja umundurowana, uzbrojona i wyposażona w oznakowany, terenowy samochód służbowy wyposażona została w odpowiednie kompetencje i instrumenty, które mogą zostać wykorzystane przy zwalczaniu kłusownictwa. PSŁ podlega wojewodzie, który sprawuje nad nią bezpośredni nadzór.

⁴⁵ Tamże, s. 530.

⁴⁶ Do zadań Państwowej Straży należy m.in.: 1) ochrona zwierzyny polegająca na zwalczaniu kłusownictwa i wszelkich zjawisk szkodnictwa łowieckiego i szkodnictwa przyrodniczego, egzekwowaniu zakazów płoszenia, chwywania, przechowywania, ranienia i zabijania zwierzyny, wybierania jaj i piskląt oraz niszczenia lęgówisk, nor i ptasich gniazd poza przypadkami dozwolonymi prawem; 2) zwalczanie kłusownictwa i wszelkiego szkodnictwa łowieckiego, a więc działań zmierzających do wejścia w posiadanie zwierzyny w sposób nie będący polowaniem, albo z naruszeniem warunków dopuszczalności polowania, a także wszelkich zachowań spenalizowanych w innych ustawach chroniących przyrodę; 3) zwalczanie przestępstw i wykroczeń w zakresie łowiectwa; 4) kontrola legalności skupu i obrotu zwierzyną; 5) ochrona mienia dzierżawców i zarządców obwodów łowieckich.

Niewielki, na co wskazuje sama PŚL, w stosunku do obszaru i zagrożeń stan osobowy, ukryty teren w postaci lasów i terenów porośniętych krzewami, często podmokłe, trudny do penetracji i ochrony, wyrafinowane techniki i sposoby uprawiania procederu kłusownictwa, nowoczesny sprzęt w postaci urządzeń optycznych, noktowizyjnych, laserowych i stosowane przez kłusowników oświetlenie wykorzystywanie przez kłusowników dobrych samochodów terenowych sprawnie poruszających się po trudnym terenie, dokonywanie przestępstw i wykroczeń przez osoby doskonale znające tereny obwodów łowieckich, mankamenty prawa oraz źle pojmowana solidarność pozwala często uniknąć odpowiedzialności za swoje czyny, brak społecznego potępienia kłusownictwa w małych, lokalnych społecznościach, a także strach przed ujawnieniem kłusownika z obawy zemsty z jego strony, powoduje u sprawców kłusownictwa brak przekonania o nieuchronności kary⁴⁷.

Będąc ostrożnym przy formułowaniu argumentów przemawiających za daleko idącymi zmianami w przepisach przedmiotowej ustawy, stoję na stanowisku, że aktualnie obowiązujące przepisy przy odpowiednich i skoordynowanych działaniach różnych służb oraz inwestycji w specjalistyczny sprzęt mogą przynieść w dłuższej perspektywie czasowej poprawę. Moim zdaniem walka z kłusownictwem nie powinna przysłańać jednak tego, że odpowiedzialność karna ma charakter *ultima ratio*, a zatem powinniśmy po nią sięgać tylko w uzasadnionych przypadkach. Wobec sprawców przestępstw kłusowniczych powinny być wyciągane surowe konsekwencje przez sądownictwo powszechne oraz sądy łowieckie. Muszą one jednak uwzględnić fakt dokonania przestępstwa, bądź też usiłowanie jego dokonania. Wysoce nie pożądanym zjawiskiem byłoby wymierzanie takiej samej kary za usiłowanie, jak za dokonanie przestępstwa kłusownictwa.

Uważam ponadto, że *de lege lata*, zwalczanie kłusownictwa wymaga większego zaangażowania członków Polskiego Związku Łowieckiego, administracji Lasów Państwowych oraz organizacji zajmujących promowaniem ochrony środowiska i praw zwierząt. Działalność informacyjna powinna przede wszystkim eksponować negatywne skutki w postaci cierpienia jakie niesie ze sobą kłusownictwo, a także spożywanie nieprzebadanego mięsa pozyskanego w ten sposób. Budowanie społecznej wrażliwości już od najmłodszych lat może przyczynić do spadku przyzwolenia z ich strony na tego typu działania oraz wpłynąć na efektywność walki z kłusownictwem i udoskonalenie metod przy tym stosowanych przez organy wymiaru sprawiedliwości i porządku publicznego.

⁴⁷ Sprawozdanie z działalności Państwowej Straży Łowieckiej w Bydgoszczy w 2013 roku, http://www.bydgoszcz.uw.gov.pl/files/file/straz_lowiecka_spraw_2013.doc [9.09.2014 r.].